

Mit hoz(hat) a jövő?

Nevelői vélemény az evsz.-ről

Az evsz. jogintézménye már az 1993. évi bevezetésekor és azóta is megosztja a bévés társadalmat. Nem csoda, ha a jogintézmény egy-egy szenzációs esetet bemutató sajtóhír kapán szélsőséges indulatokat kelt a társadalom szélesebb rétegeiben. Valóban, minden érintettet felkészületlenül ért a bevezetés. Az elmúlt hat év tapasztalatainak megvitatása jó alapot teremthet arra, hogy a valóban elodázhatatlan törvénymódosítással megőrizzük azt, ami az evsz.-ből jó, pozitív, előremutató, és elvessük azt, ami nem tartható. Ilyen megközelítésből reagálok Antall Ferenc korábbi (BSZ. 1998/4.) e témát feszegető írására.

Pozitív elemek

Vannak-e pozitív elemei az evsz.-nek? Meggyőződésem szerint igen. Magam is, mint bizonyára minden olyan kollégám, aki foglalkozott evsz.-esekkel, konkrét példák sorát ismeri, melyekben a végrehajtás ilyen módon való tartós enyhítése igenis egybeesett a szabadságvesztés végrehajtásának céljával. A támogató családi háttér megléte esetén az otthoni eseményeknek nemcsak ismerőjévé, de felelősen gondolkodó, azokat pozitívan befolyásoló tagjává válhat az elítélt. Az olyan esetekben, amelyekben nemcsak a család, hanem a tágabb lakóhelyi közösség is segítően viszonyul a rendszeresen hazlátogatóhoz, esetleg a külső munkáltatóhoz, kialakul egyfajta kötődés, nő a szabadulás utáni visszailleszkedés esélye, így a bűnelkövetéstől való tartózkodás is. Hiába kedvezőek azonban a külső feltételek, ha nincs meg a szándék a szabadulásban. A döntő tényező a személyi-

ség. Kérdés tehát, hogy az ítéletet hozó bíróság rendelkezik-e kellő ismerettel e tekintetben. Ha igen, úgy indokolt lenne, hogy a feltételes szabadságra bocsátáshoz hasonlóan rendelkezzen, kizárja-e az elítéltet az evsz.-be helyezés lehetőségéből vagy nem. A kizárás kötelező eseteit illetően törvényben kellene rendelkezni. Azok, akik szándékosan, többszörös visszaesőként követnek el a társadalomra veszélyes bűncselekményeket, semmiképpen se kaphassák meg ezt az igen jelentős kedvezményt. Mindenképpen többletgaranciát jelentene az is, ha ilyen esetekben csak fegyházban letöltendő szabadságvesztés lenne kiszabható.

Kedvezőtlen jelenségek

Melyek az evsz.-hez tapadó kedvezőtlen jelenségek, és a nem tartható körülmé-

nyek? Az Antal Ferenc említette jelenség-gel magam is találkoztam, amely szerint az evsz. hatálya alá helyezettek egy részénél kedvezőtlen magatartási változás figyelhető meg. Ők úgy érzik, hogy a jogosultságok megszerzésével a korábbi kötelezettségek (vagy azok többsége) már nem vonatkozik rájuk. Mindent elkövettek, hogy elérjék céljukat, utána azonban „leengednek”. Olyan esettel is találkoztam, hogy az addig minden munkát vállaló elítélt látványos gyorsasággal vált alkalmatlanná a munkavégzésre. Vajon kellő körültekintéssel jártunk-e el az ilyen esetekben, vagy azokban, amelyeknél alapos okkal fel kellett függeszteni, majd meg kellett szüntetni az evsz.-t? Bizony, elképzelhető, hogy nem. Volt-e elég ismerete az intézetnek vagy a bv. bírónak a helyes döntés meghozatalához? Nem tudom, készült-e felmérés arról, milyen arányban kellett felfüggeszteni intézeti kezdeményezésre a fogvatartott vagy védője kérelmére engedélyezett evsz.-t. A felfüggesztés és kihelyezés gyakorisága minden bizonnyal, ebben a sorrendben emelkedő. Az intézetek akkor kezdeményezik a fogvatartott evsz.-be helyezését, ha az általuk fellelhető összes körülményt mérlegelve, különösen pedig az elítélt személyiségét megismerve látnak arra kellő alapot. Ezek a kezdeményezések szinte kivétel nélkül a fogva tartás későbbi szakaszában történnek. A törvényi minimum után. Ez főként a fogvatartotti, még inkább az ügyvédi kezdeményezés esetén jellemző. Nem véletlen, hogy különösen kezdetben, de még ma is nemleges intézeti javaslat mellett kapják meg fogvatartottak az evsz. lehetőségét. Indokolatlan-e az intézetek óvatossága? Meggyőződésem szerint nem. Helyeselni tudnék egy olyan törvényi változtatást, hogy ne a fokozatban letöltött

minimális idő elteltével, hanem az ítélet egy utolsó hányadában, börtönben legkevésbébb a fele ítélet kiállta után, fogházban esetleg korábban legyenek az enyhébb szabályok alkalmazhatók. Amennyiben más vélemények szerint a jelenlegi törvényi minimum tartása látszik indokoltnak, úgy azon kell elgondolkodni, hogy tartható-e az elítélt és védője kezdeményezésének lehetősége. Végső esetként szóba jöhet az evsz. új végrehajtási fokozattá tétele is garanciális megfontolásokból. Ezt én többek között azért sem tartanám szerencsésnek, mert azokat a hosszú ítéletet töltő fegyház fokozatú elítélteket záránánk ki a lehetőségből, akiknek van idejük bizonyítani és az egy-szeri fokozatváltást követően esetleg az evsz.-t is megérdemelnék, mint a társadalomba visszavezető végső szakaszt a feltételek szabadulás előtt.

Mint már a fentiekből kiderült, a bűncselekmény szándékosságát, a visszaesés fokát és a bűncselekmény társadalomra veszélyességét magam is olyannak tartom, ami kizárhatja a fogvatartottat az evsz.-ből. Vitatkozom azzal, hogy az ítéleti időnek vagy a család anyagi helyzetének ilyen súlya lehessen. Hosszú ítéletet tölthet valaki egyetlen, önmagában súlyos bűncselekményért, nem kell, hogy ehhez bűnözői alkat legyen, az ő társadalomba való visszavezetéséhez a társadalomnak is érdeke fűződik. Nem állítom, hogy ne találkoztam volna olyan jelenséggel, miszerint az evsz.-es hazautazásai komoly, olykor erőn felüli anyagi terhet jelentenek a családjának. Nem elképzelhetetlen számomra az sem, hogy valaki az utolsó filléreket is elhozza otthonról anélkül, hogy az egybeesne az otthoniak akaratával. A Bv. tvr. tiltja az elítéltek közötti hátrányos megkülönböztetést vagyoni helyzetük szerint. Márpedig ha valakit

ilyen alapon rekesztenénk ki az evsz.-ből, az hátrányos megkülönböztetést jelentene vagyoni helyzete szerint is. Az alapvető gondot abban látom, hogy a jogalkotói szándék nem volt, és a mai napig sincs szinkronban a büntetés-végrehajtás lehetőségeivel. Meggyőződésem, hogy a jogalkotó az evsz. bevezetésével legalább az ezen jogintézmény hatálya alá tartozó elítéltek esetében fontosnak tartotta, hogy az ő szabadságvesztésüket, pontosabban az evsz.-be kerülés utáni időt lehetőleg a lakóhelyhez legközelebb eső büntetés-végrehajtási intézetben hajtsuk végre. Ezt a vélekedésemet alátámasztja, hogy alanyi jogon csak 24 órát meg nem haladó eltávozás lenne biztosítható. Márpedig a jelenlegi evsz.-esek jelentős része képtelen lenne 24 óra alatt haza- és visszaérni. Nem véletlen, hogy az országos intézetekben a kivételesen engedélyezhető 48 óra lett az általános, a megyei intézetek között is akadtak követők. Mindenképpen indokolt annak vizsgálata, hogy érvényt lehet-e szerezni a jogalkotói szándéknak és az érvényes jogszabályi előírásoknak. A közeli intézetből távol töltött idő nagyobb hányada tölthető azzal, amire rendeltetett. Kisebb lehetne a családok anyagi teherterele, vagy nem is jelentene többletterhet. Már most is elsősorban azok merítik ki a lehetőségként biztosított

négy alkalmat eltávozásra, akik jobb anyagi helyzetben vannak. A megyén belüli elhelyezés szorosabb együttműködést tenne lehetővé a társszervekkel, rendőrséggel, önkormányzatokkal és a hivatásos pártfogókkal is. Amennyiben szervezésimogoldással ezek a gondok nem orvosolhatók, úgy indokolt lenne csökkenteni a havi eltávozások számát. A jelenlegi rabkeresetek és utazási költségek átlagosan két alkalmat tesznek lehetővé. A 100 km-t meghaladó távolság vagy a nehezen megközelíthetőség indokolhatja a 48 óra alkalmazását. A jelenleg minden eltávozási lehetőséget kihasználó fogvatartotti kör számára az intézetben eltöltött hétvégék több lehetőséget kínálnak arra, hogy részt vegyenek a többnyire ilyenkorra eső közös rendezvényeken, kulturális programokon. Csökkenne ezzel a kívülállóságuk és annak látszata is. A lakóhelyhez közeli intézetből biztosított külső munkavégzés is eredményesebb lehetne, hiszen kölcsönös megfelelés esetén a szabadulás utáni egzisztencia megteremtését is szolgálhatná.

Az evsz. jogintézménye érdemes a megőrzésre, indokolt változtatások után az ítélet fontos, a szabadulás utáni beilleszkedést segítő szakasz lehet az arra érdemes fogvatartottak körében.

Tóth Imre